

Litteraturstudie St Olav Ways

Projekt identifikations nummer: 20359736

Projektid: 1.8.2023-31.1.2024

Teoretisk grund till fortsatt arbete

Denna förstudies syfte och mål är att undersöka **vad som behövs för att utveckla St Olavsleden som pilgrimsled, med fokus både på turismen och den kulturhistoriska bakgrunden.** Ämnet pilgrimsvandring är stort och har många olika inriktningar och kopplingar till andra kunskapsfält. Ett kunskapsfält handlar om historia och vilken roll pilgrimsvandring spelade i det medeltida Europa. Ett annat kunskapsfält handlar om pilgrimsvandring kopplat till religionshistoria. Ytterligare ett fält handlar om pilgrimsvandringens betydelse i vår tid. Pilgrim dyker upp i flera vetenskapliga fält och discipliner, i tidningsartiklar, i självhjälpsböcker samt fack- och skönlitteratur. Samt i skärningspunkter mellan dessa olika fält och genrer.

Evidensbaserad utveckling

Det finns relativt mycket skrivet om pilgrimsvandring i vår tid. Jakobsleden (Caminon) som går till Santiago de Compostela i Spanien finns även med på UNESCOs världsarvslista. Det är även den led som är mest utforskad ur ett modernt turistiskt perspektiv. En av huvudfrågorna är varför intresset för pilgrimsvandring ökar i en sekulariserad värld. Samt hur det kommer sig att så många människor som inte tillhör den katolska tron väljer att pilgrimsvandra. **Till detta finns många olika orsaker:** Fysisk prestation, kulturellt och/eller historiskt intresse och roligt med ett tydligt mål för en semester. Forskning, artiklar och annan litteratur visar tydligt på att det existentiella mänskliga har en stor betydelse i beslutet att pilgrimsvandra. En slutsats man kan dra, genom studien av olika böcker och artiklar om ambitioner av att benchmarka Jakobsleden, är att det inte går att kopiera en framgångsfaktor och applicera den på en annan plats. Alla platser har sina unika förutsättningar och merparten av de som vandrar gör det med den lokala/regionala särarten som anledning.

Ett antropocent perspektiv på hållbar utveckling

I sökandet efter en teoretisk **referensram** för vårt arbete har vi lutat oss mot samtal med och arbete från två framstående forskare på området: **Mats Nilsson** och **Carola Nordbäck**. Nilsson verkar vid Karlstad universitet. Han har doktorerat på Jakobsleden och forskar i pilgrimsvandring. Carola Nordbäck är disputerad kyrkohistoriker tillhörande Mittuniversitetet och Åbo Akademi. I utvecklandet av St Olavsleden som kulturhistorisk led så vill vi binda ihop människans sökande i existentiella frågor, som vi lärt oss är en stark drivkraft bakom den moderna pilgrimsvandringen, med vårt behov av att förstå oss själva och vår samtid. Det ligger nära till hands att anta att människan i sökandet efter sin existens har ett behov av att förstå sig själv i sin existentiella, historiska och kulturella kontext.

Carola Nordbäck beskriver sin forskning så här:

Jag själv undersöker bland annat vad det innebär att vara kyrka i antropocen – dvs i en tid av ekologisk kris och klimatförändringar. I min forskning sätts alltså kulturarn, kyrkliga praktiker, riter och teologi i relation till hållbar utveckling. Det gör jag med utgångspunkt i hur kyrkan använder det förflutna, för att skapa mening i nuet. Svenska kyrkan är ju en organisation där spåren av det förflutna är ständigt närvarande och bildar utgångspunkt för nya tolkningar, handlingar och ställningstaganden. Jag fokuserar därför på hur historiskt meningsskapande – dvs föreställningar om det förflutna - tar gestalt i arbetet med hållbar utveckling samt i olika kyrkliga praktiker och riter. Och det är ju precis vad ni har gjort och vad ni gör här i pilgrimscentret, här pågår ett historiskt meningskapande där berättelser om det förflutna ges utrymme i vår tid och knyts till föremål, praktiker, platser och byggnader.

När vi beskriver, tydliggör, lyfter fram och tillgängliggör vår gemensamma historia påminns vi i vår region och i Europa att vi delar mer än vi tror och att vi är mer lika än olika. I vår nordliga region har vi historiskt delat handelsvägar, betesmarker och människor har i alla tider rört sig över gränser både för överlevnad och nöjen. Själva tanken med Europarådet var att om vi sammanför Europas befolkning kring gemensamma teman, delar kunskap och resurser tillsammans med utmaningar så vårdar vi fred och demokratiska värden. Därför är det historiska meningsskapandet centralt när vi resonerar runt gränsöverskridande samarbete för att utveckla St Olavsleden som kulturhistorisk led genom tre länder.

Vandring har blivit lite av en folkrörelse. Susanne Österlund-Pötszch bok "Gångarter och Gångstilar" och Sverker Sörlins "Pathways: Exploring the roots of a movement heritage" tar upp vandring som ett modernt och ändå gammalt fenomen. Det nya är den funktion vandring har i vår moderna tid. En långsamhetens lov där vandring fyller en andlig funktion där naturen står som garant för människans fortlevnad. Österlund-Pötszch tar även upp återupptagandet av pilgrimsvandring med ökat intresse för både St Olavsleden och Birgittaleden. Båda böckerna tar upp vandringen i sig och hur stigar och spår som våra förfäder gått skapar mening i nuet.

Den norska forskaren Hanna Kristina Lunde har i sin avhandling ”Pilgrim matters” intervjuat pilgrimsvandrare och gör en omfattande analys av pilgrimsvandringens betydelse.

För att ytterligare förstå varför den moderna pilgrimsrörelsen hjälper till att skapa sinnesro och ökar känslan av sammanhang och välbefinnande behöver vi förstå pilgrimsvandringens koppling till det moderna samhället. Det sekulära samhället där de ständigt normkritiska processerna bidrar till en ökad vilshenhet och behov av att förstå sammanhang och mening. I David Thurfjells bok ”Granskogsfolk” beskrivs naturen som den moderna människans andlighet. Thurfjell skriver att naturen har blivit den moderna människans religion. Moderna rörelser som naturbadande påvisar att mental balans, natur och vandring är centrala i det andliga sökandet efter sammanhang och mening.

Regenerativ turism och hållbara strategier

Projektet utgår från att hela St Olavsleden är ett kulturhistoriskt “rum.” I många rum av kulturhistoriskt värde hittar vi olika sätt att värna om dess hållbarhet. Antalet personer på samma gång i det Sixtinska kapellet, temperaturen i rum där man förvarar värdefulla skrifter eller hur länge och ofta man visar svepningen i Turin. I ett öppet rum som St Olavsleden är den formen av kontroll inte möjlig. Det är dock av yttersta vikt att miljöerna runt St Olavsleden är hållbara och att destinationen utvecklas med hänsyn till framtida generationer. Regenerativ turism handlar om att hitta och implementera strategier för att säkerställa ledens fortsatta existens ur ett ekologiskt perspektiv.

Att arbeta strategiskt hållbart socialt, ekologiskt och ekonomiskt (eller regenerativt) handlar mer om strategi, teknik och aktiviteter. Det handlar till syvende och sist om värderingar.

Vad behöver vi utveckla tillsammans för att lyfta och stärka varumärket St Olavsleden som en kulturhistorisk led?

Ökad kunskap om vandrare för att bygga varumärkeskommunikation

Ett starkt varumärke behöver inte per automatik vara ett välkänt varumärke. Det handlar snarare om att kundens bild av företaget, stämmer överens med hur företaget uppfattar sig själva och vill uppfattas av omvärlden. Ett starkt varumärke innebär ofta att kunderna väljer ditt företag framför konkurrenterna.

I förstudieprocessen har partnerskapet processat ett antal artiklar och rapporter om både St Olavsleden, pilgrimsleder och pilgrimsvandring i vår tid. Forskning visar på att många av de som pilgrimsvandrar idag, gör det under existentialistiska förtecken. Man söker nya perspektiv på livet och tillvaron. I Mats Nilssons avhandling ”Post Secular” tourism” kan vi tydligt se att ett stort antal pilgrimer vandrar Jakobsleden när de står vid ett vägskäl i livet och söker mening i det existentiella. Många söker mänskliga rötter i naturen och historien. Det är angeläget att veta mer

om pilgrimsvandraren som söker sig till St Olavsleden. Detta för att vi skall få den kunskap och information som krävs för att kunna bygga och kommunicera St Olavsleden som ett gemensamt varumärke. Men det är också viktigt att veta mer om dagens pilgrimsvandrare och vad den söker för att förstå vilka förväntningar de har på de miljöer de möter i form av service, upplevelser, mat och boenden.

Via den forskning som görs kring Jakobsleden kan vi anta att drivkrafterna för pilgrimsvandrare längs St Olavsleden är liknande, men vi vet inte. Cirka 400 000 pilgrimsvandrar längst Jakobsleden årligen. Om pilgrimsvandring fyller ett lika djupt mänskligt behov som kryssningstrafiken över Ålandshav så finns det fog för att tro att tillväxtpotentialen för St Olavsleden är ytterst goda.

Mer och djupare forskning likt den Mats Nilsson genomfört på Jakobsleden behövs göras på St Olavsleden för att vi skall få mer kunskap om vad leden skulle behöva vara för att fylla förväntningarna den moderna pilgrimsvandraren har.

- Vi behöver göra en större intervjustudie av pilgrimsvandrare längst St Olavsleden där vi intervjuar vandrare på plats och även en uppföljningsintervju efter hemkomst.
- Ta fram en kommunikationsstrategi med vår nyförvärvade kunskap som innehållsgrund.

En organisk lokal tillväxt

I förestudiearbetet har vi vänt och vridit på hur man kan utveckla hela leden samtidigt i samma projekt. Det är lockande att ta fram ett antal olika *paket* eller aktiviteter som kan fungera med lite justering i alla kommuner och städer/samhällen som ser en tillväxtpotential med St Olavledens utveckling. En lärdom av tidigare projekt är att engagemang måste byggas från grunden genom en förutsättningsanalys som tar hänsyn till olika kommuners och regioners olika och särskilda förutsättningar.

I förstudien har vi tagit reda på:

- Identifiering av utvecklingen av St Olavsleden i olika kommuner och hur de arbetar med St Olav och pilgrimsfrågor idag. Hur skulle dessa kommuner kunna/vilja jobba. Vi har gjort en översiktlig inventering av de deltagande parterna.

Gränsöverskridande kultur

Hela tanken med europeiska kulturrutter och de värderingar som Europarådet förutsätter för europeiska kulturrutter bygger på demokrati, mänskliga rättigheter, kulturell mångfald och interkulturell dialog för att skapa samhörighet. Samhörigheten handlar inte om att allt skall vara lika utan att man synliggör det unika (det olika) och sätter ljus på det för att skapa förståelse. Här ligger kulturens, kultursektorns, styrka. Det saknas idag ett modernt kulturinnehåll med ett gränsöverskridande format som binder samman St Olavsledens länder, kommuner och samhällen.

Referenser

Litteratur

- Österlund-Pötzsch, S *Gångarter och gångstilar: Rum, rytm och rörelse till fots*. Makadam förlag.
- Svensson, D, Saltzman, K, Sörlin, S (edi) *Pathways - Exploring the routes of a movement heritage*. White Horse Press
- Björke Lunde, HK *Pilgrimage Matters - Administrative and semiotic landscapes of contemporary pilgrimage realisations in Norway*. University of Oslo
- Thurfjell, D *Granskogsfolk - Hur naturen blev svenskarnas religion*. Nordstedts
- Ohlsson, H *Facing nature - cultivating experience in the natura connection movement*. Södertörns högskola
- Zachrisson, T *Mellan frombet och vidskepelse - Materialitet och religiositet i det efterreformatska Sverige*. Göteborgs universitet
- Nilsson, M *Post-Secular Tourism - A study of pilgrimages to Santiago de Compostela*. Karlstad universitet
- Davidsson, C *Under Vintergatans alla stjärnor*. Adlibris
- Sjödin, A *En kvinnas resa*. Adlibris

Artiklar

- Regenerative Tourism - moving beyond sustainable and responsible tourism.
<https://www.cbi.eu/market-information/tourism/regenerative-tourism>